MOLTES MERCÈS

El cartells de la Festa Major de Barcelona

MOLTES MERCÈS

El cartells de la Festa Major de Barcelona

Sumari

Trampes, gegants i banderetes 7
Els cartells de la democràcia: populars, reivindicatius, plurals 15

1979 Francesc d'Assís Galí 16
1980 Albert Ràfols-Casamada 18
1981 Eduard Arranz-Bravo 20
1982 Francesc Todó 22
1983 Francesc Artigau 24
1984 Miquel Vilà 26
1985 Robert Llimós 28
1986 Perico Pastor 30
1987 Javier Mariscal 32
1988 Frederic Amat 34
1989 Xavier Serra de Rivera 36
1990 Josep Guinovart 38
1991 Joan Hernández Pijuan 40
1992 Manel Esclusa 42
1993 Romà Panadès 44
1994 Anna Miquel 46
1995 Gerard Sala 48
1996 Antoni Clavé 50
1997 Josep i Pere Santilari 52
1998 Ramon Herreros 54
1999 Nazario 56
2000 Jordi Benito 58
2001 Antoni Miralda 60
2002 Antoni Tàpies 62
2003 Enric Satué 64
2004 Perejaume 66
2005 America Sanchez 68
2006 Vicente Rojo 70
2007 Enric Jardí 72
2008 Peret 74
2009 Pati Núñez 76
2010 Claret Serrahima 78
2011 Catalina Estrada 80
2012 Jaume Plensa 82
2013 Joan Fontcuberta 84
2014 Ignasi Aballí 86
2015 Sean Scully 88
2016 Miguel Gallardo 90
2017 Javier Mariscal 92
2018 Sonia Pulido 94
2019 Maria Corte 96
2020 Reskate 98
2021 Malika Favre 100
2022 David de las Heras 102
2023 Chamo San 104
2024 CANADA 106
2025 Lluís Danés 108
2026 Cinta Vidal 110

Traduccions 113

Trampes, gegants i banderetes

Ferias, exposiciones y fiestas populares de Barcelona. (1871). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 22954

Aquest llibre recull els cartells de la Mercè des del 1979, quan, amb l'arribada dels ajuntaments democràtics, la Festa Major de Barcelona va prendre una dimensió de festa popular i participativa.

Però la Mercè se celebrava des del 1871. Els primers cartells s'assemblen als bans municipals, amb l'anunci de totes les activitats, ben endreçadetes, amb els llocs on es faran. El 1902 hi va haver el primer cartell d'artista, de Josep Triadó, que va coincidir amb una portada del diari *El Liberal* amb un dibuix de Picasso de la cercavila amb els gegants, que anticipa un dels temes clàssics dels cartells de la Mercè.

Fins al 1935, l'estètica del ban es manté, amb variacions: mares de Déu, escuts, fornícules i sanefes. Després d'una interrupció, a causa de la guerra i de la postguerra, el 1951 la Mercè es torna a celebrar. El cartell —fet per un artista, un dissenyador o una agència de publicitat— n'és un element destacadíssim. Aquests cartells del 1951-1978 són la base sobre la qual es pensen i es fan els cartells de la Mercè de la democràcia, que són cartells d'artista: els creadors tenen llibertat per interpretar els símbols i el sentit de la festa.

Fa uns quants anys, en una de les meves recerques sobre la postguerra, vaig poder accedir als expedients que es conserven a l'Arxiu Municipal sobre la creació dels premis Ciutat de Barcelona, que es van atorgar per primer cop el gener del 1950. El tinent d'alcaldia delegat de Cultura de l'Ajuntament, Lluís de Caralt, va voler engegar una iniciativa per fer lluir la *Fiesta del libro*, que, després de la guerra, se celebrava molt discretament, amb uns actes oficials encarcarats i amb molt poca projecció popular. Als manaies de les dictadures les festes populars no els agraden, perquè fàcilment els poden fugir de les mans. La recuperació de les Festes de la Mercè, el 1951, forma part del mateix programa i es devia trobar amb problemes semblants als dels premis Ciutat de Barcelona, que van passar per mil filtres i inspeccions.

Fiestas de la Merced. Barcelona 22-30 septiembre 1951. Pere Clapera Argelaguer. (1951). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30386

Fiestas de la Merced. Barcelona. 23 de septiembre a 4 de octubre 1953. Jacques Léonard. (1953). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30001

He buscat a l'hemeroteca notícies d'aquella Mercè del 1951. S'hi va organitzar un concurs d'aparadors en el qual van participar algunes de les cases bones de Barcelona: can Jorba, al Portal de l'Àngel; les Galeries Padró, al passeig de Gràcia; can Baltà, a la plaça de Catalunya; casa Sociats, a la rambla dels Estudis; la merceria Santamaria, al carrer del Bruc; Hijos de M. Condeminas y Compañía Española Continental, al passeig de Colom; Paños Ramos, al carrer de Pelai, o casa Miele, al carrer de Ferran. Els temes dels aparadors anaven des del descobriment d'América a l'ou com balla. Enmig d'aquell festival de diorames històrics i escenes populars de cartró pedra, els amos de les Grandes Manufacturas de Gabardinas e Impermeables El Trébol, del passeig de Gràcia, 118, van construir una "visión corpórea del Cartel Oficial de las Fiestas; reproducido en cristales transparentes con efectos lumínicos que han provocado la general admiración".

Començaven bé, els cartells de la Mercè de la postguerra, si aquell primer cartell es podia veure amb llum i volum en un aparador del passeig de Gràcia. Qui el va fer? Pere Clapera (1906-1984), que abans de la guerra havia estat dibuixant del diari *L'Instant*, vinculat a la Lliga, i que havia fet cobertes per a La Novel·la d'Ara, un intent de *pulp* català. Als anys quaranta exposava al Salón de Arte Rovira, de la rambla de Catalunya, inaugurat el 1942, que va presentar molts artistes catalans: de Francesc Gimeno a Ramon Rogent i d'Emili Grau Sala a Francesc Vila i Rufas, *Cesc*. Digueu-me ingenu: triar Clapera per fer el cartell de la Mercè significava una certa voluntat de connectar amb un passat perdut, la mateixa idea que, fins a un cert punt, tenien els premis Ciutat de Barcelona. I què representava aquest cartell? Colom, dalt de la seva columna, amb un clavell vermell, ben gros, als peus. Al cel —blanc sobre blau—, sis petits dibuixos volien representar —tal com fan encara avui els autors de cartells de la Mercè— la diversitat de Barcelona. A l'esquerra: el barri gòtic, un ball amb mocadors i el mar. A la dreta: l'Exposició de Montjuïc, una cursa de braus i la façana del Naixement de la Sagrada Família. Tradició i modernitat, folklore català i festa brava, natura i cultura. A sota de la Sagrada Família, l'escut de la ciutat i la llegenda: "Fiestas de la Merced. Barcelona".

El cartell del 1952 el va fer Fermín Hernández Garbayo (1929-1992) i el va imprimir Casamajó, una de les grans impremtes de Barcelona. Eren cartells litogràfics, d'alta qualitat, que han esdevingut peces de col·lecció. També n'hi ha de Martí i Marí, de Seix Barral i d'altres grans impressors barcelonins. Garbayo va fugir de la idea de Clapera, inspirada en els cartells turístics de la preguerra, i va col·locar al centre de la imatge una parella dalt d'uns cavallets. A l'esquerra, un gravat del Monument a Colom; a la dreta, la plaça de toros de la Monumental. La noia riu i mou una bandera amb l'escut de Barcelona. El senyor toca una trompeta de cartró amb un serrell de paper fi.

El 1953 els gegants duen un vestit vermell amb tot de petits gravats blancs d'esports, balls i activitats entre les quals no faltaven els toros ni la boxa. Una sardana envoltava les figures. La cara i les mans eren fotogràfiques i tota la resta pintat. L'autor: Jacques Léonard (1909-1994), que després ha estat tan conegut per les seves fotografies de gitanos. El 1954 Guillermo Ruiz va col·locar al centre l'escut de Barcelona, amb un "trampa" de l'Ajuntament que tocava un tambor retolat amb l'escut de l'Orde de la Mercè. Al fons, la façana de la Catedral. L'originalitat del cartell d'Enric B. Carré del 1955 és el punt de vista: tres gegants realistes, en contrapicat, vistos amb ulls de nen. El 1956 Jordi Pla Domènech (1917-1997) va tornar a fer servir la imatge del trampa municipal que toca dos tambors arlequinats: un trampa somrient, amb l'escut de Barcelona al pit, sobre un fons de confeti.

Aquí cal fer dues remarques. La primera, lingüística. Què és un trampa? Les trampes són "un parell de tabals penjats a l'un i a l'altre costat d'un cavall, per a ésser tocats pel genet". Per extensió, del senyor que va dalt del cavall tocant les trampes per anunciar la festa major se'n diu *un trampa*. També se'n pot dir *anafil*, si en lloc de tocar les trampes bufa la trompeta medieval que es coneix amb aquest nom. Joan Brossa va fer servir aquesta paraula com a títol d'un llibre que recollia pròlegs i presentacions: *Anafil* (1987). Amb la mateixa intenció, en molts dels primers cartells de la festa major es feia servir el trampa. Què és un cartell? Un anunci: la versió moderna del tabaler que anava pels carrers pregonant la festa a cops de timbal. Era una imatge neutra, sense connotacions religioses, folklòriques ni polítiques. Molt gràfica: ideal. Remetia a un passat llegendari i tant es podia fer realista, en l'estil de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929 o dels cartells de cinema, com propera al tebeo i l'acudit.

L'altra remarca ens fa recular fins al 1902. El 1868 el papa de Roma, Pius IX, va ratificar la decisió del Consell de la Ciutat d'adoptar com a patrona de Barcelona la mare de Déu de la Mercè *ex aequo* amb santa Eulàlia. El 1871 es va muntar una festassa i es va imprimir un cartell llarg i prim, amb totes les activitats: "Ferias, Exposiciones y Fiestas Populares de Barcelona. Festividad de la Virgen de las Mercedes". Era una mena de pàgina web del segle XIX amb anuncis d'exposicions

Fiestas de la Merced. Barcelona, Septiembre 1955. Enric B. Carré. (1955). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30341

Fiestas de la Merced. Barcelona septiembre 1956. Jordi Pla Domènech. (1956). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30371

Ayuntamiento de Barcelona. Fiestas de la Merced: 23 de Sbre. al 2 de Obre. 1902. Josep Triadó Mayol (1902). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30265

de bestiar, de raïms (setembre és el mes de la verema!), de pintures, curses de cavalls a l'Hipòdrom de Can Tunis, una regata i exhibicions marítimes, espectacles al Liceu i toros. Allò no era un cartell: era un ban. Aquesta va ser la línia dels primers elements de propaganda, pensats per enganxar-los per les parets com un anunci, amb l'escut de Barcelona, lletres de colors impreses amb tipus de fusta, molt de text, sanefes i símbols tipogràfics. Si un any se celebrava el centenari del descobriment d'Amèrica, es feia un extra i s'hi incorporava una obra del pintor Agustí Almar (1800-1900) que representava una caravel·la, en un mar enrabiat.

L'any 1902 l'Ajuntament de Barcelona va encarregar un cartell de festa major a Josep Triadó (1870-1929), que era un artista que destacava. S'havia especialitzat en exlibris. És a dir, dominava molt bé el simbolisme dels objectes i en feia emblemes personals. Va pintar la mare de Déu de la Mercè com una noia jove, amb una criatureta —la mateixa idea que anys més tard ha fet servir CANADA per al seu cartell en moviment—. El nen duu a la mà una branca d'olivera i uns grillons trencats. Als peus hi ha una llàntia amb un lliri blanc, símbol de puresa de la mare de Déu. Era un cartell espectacular, però una mica tètric, que contrasta amb el dibuix que Picasso (1881-1973) va publicar a la coberta del diari *El Liberal* del 5 d'octubre del 1902. S'hi veu la festa al carrer, amb els gegants: al fons, Montjuïc, amb el castell, i la plaça de toros, el Toril de la Barceloneta, fora de lloc (a Picasso, ja se sap, li agradaven molt les curses de braus). En primer pla, la desfilada de carrosses al·legòriques, un gegant i la gent que es baralla per veure la rua.

Podríem dir que el 1902 es creen dues imatges complementàries de les Festes de la Mercè que s'alternaran al llarg del temps. D'una banda, la imatge de la mare de Déu, asseguda al seu setial o convertida, en les versions modernes, en poetessa afrocatalana, superheroïna protectora o mestressa de casa atabalada amb una criatura que no para de plorar. De l'altra, la festa al carrer, amb els gegants i els capgrossos, i les activitats —que ja no són toros: ara hi ha teatre, dansa, música i ball—.

El 1957, canvi de perspectiva. Fins a aquell moment, els protagonistes havien estat els gegants, els trampes de l'Ajuntament o una parella en uns cavallets. El gran dissenyador Enric Huguet (1928-2024) no va tenir cap problema a l'hora de fer aparèixer al cartell la mare de Déu de la Mercè. No sé si li devien suggerir o imposar (era el primer any de l'alcalde Porcioles) o si va ser idea seva. En tot cas, en va donar una imatge moderníssima. De perfil, amb el nen Jesús a la falda, tots dos vestits de blanc, amb una vora negra que realça les imatges, mentre que al darrere, per primer cop, s'hi veu Barcelona. Una Barcelona de colors llampants, balconets, portetes i finestres amb banderes i domassos. Tot el cartell està travessat per línies de color que evoquen les serpentines. Hi ha un filat de banderetes i un parell de bombes de paper fi que s'enlairen cel amunt. Darrere de l'amuntegament de cases, la imatge plana de la Sagrada Família: el gran símbol ciutadà.

Els darrers anys cinquanta i primers seixanta a Barcelona van ser magnífics des del punt de vista del disseny gràfic. L'Associació de Grafistes FAD va sacsejar el panorama. Van sortir noms nous. Alguns havien estudiat a Suïssa i a França; tots estaven al cas del que es feia a fora. Més que no la representació realista s'anava a buscar el concepte, com en el cas del cartell de Jordi Pla Domènech (1917-1996) del 1958, amb la imatge de la mare de Déu i una cadena, com una garlanda, amb l'escut de Barcelona. La Mercè era redemptora de captius: la cadena dels presos s'havia transformat en un element de decoració festiva. O el cartell del 1959 de Manuel Jiménez Arnalot (1927-1993), amb uns gegants i uns capgrossos retallats sobre un fons llis. Arnalot va repetir el 1960: altre cop la idea del trampa a cavall. En aquests anys el disseny gràfic juga amb les textures, incorpora elements abstractes i els combina amb les figures, busca el contrast entre el fons pla i les imatges en relleu.

El 1961 el cartell el va fer Amand Domènech (1920-2002): una metonímia excel·lent. La corona representa la mare de Déu de la Mercè, un quadrat amb una combinació de colors abstractes fa referència a la diversitat de la festa. També incorpora el colom blau, símbol de la pau. Ricard Giralt Miracle (1911-1994) és l'autor del cartell del 1962: una caravel·la que duu pel món la bandera de Barcelona. Als pals tot de petites banderes de colors anuncien la festa. És una variació intel·ligent, divertida i gràfica del cartell del 1892 d'Agustí Almar. El 1963 el cartell d'Amàlia Gallart, estudiant de l'Escola Massana, mostra la capella de Santa Àgueda i la Catedral, vistes des de la via Laietana: el barri Gòtic, un dels atractius turístics de Barcelona. El 1964 el cartell és obra de Gabriel Barba Miralles (1928-2008): altre cop el trampa a cavall. En lloc de les trampes, en la gualdrapa del cavall s'hi retallen vitralls d'església. La tipografia evoca de manera lliure les lletres modernistes, que, gràcies al *neoliberty* i al pop, tornaven a estar de moda.

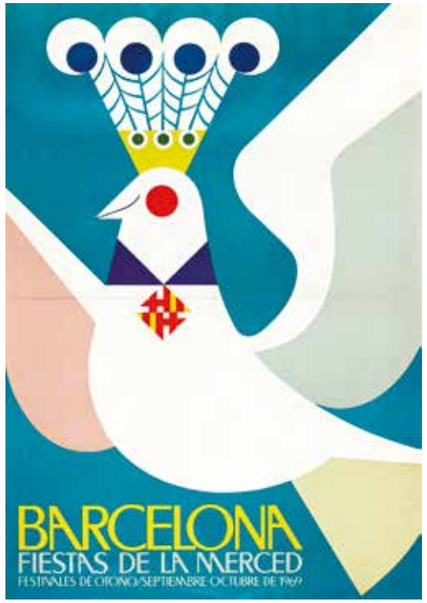
Fiestas de la Merced. Barcelona, septiembre 1960. Manuel Jiménez Arnalot. (1960). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30399

Fiestas de la Merced. Barcelona, septiembre-octubre 1962. Ricard Giralt Miracle. (1962). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30411

Fiestas de la Merced. Festivales de otoño.
Barcelona, septiermbre-octubre 1966. Ramon Ribas Andreu. (1966). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30536

Barcelona. Fiestas de la Merced. Festivales de otoño.
Septiembre - octubre de 1969. Josep Artigas Ojeda. (1969).
Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30557

El 1965 i el 1966 l'autor dels cartells va ser Ramon Ribas (1938-2024), amb dues variacions del tema de la desfilada. En el cartell del 1965 substitueix el trampa amb el timbal per l'anafil: el cap, el braç i l'instrument fan una *B* de Barcelona. En el del 1966 incorpora el barret de plomes del vestit de l'uniforme de gala de la Guàrdia Urbana i el col·loca sobre l'escut de la ciutat. L'escriptor i dissenyador Jordi Ribas, germà de l'autor d'aquests cartells, m'ha explicat que en aquells anys es feia un concurs tancat entre els membres de l'ADG/FAD. Enric Huguet torna a ser l'autor del cartell del 1967, amb una referència a la festa al carrer. Dibuixa un personatge que toca la mandolina amb una capa amb el groc i vermell de les quatre barres (a la manera franquista: dues i dues) i la creu de Sant Jordi. A partir del 1965 la Mercè es presenta amb el nom de "Fiestas de la Merced. Festivales de otoño".

Als anys seixanta, la imatge del cartell es feia servir en fullets, postals, banderins i segells. És la gran època del disseny de l'ADG-FAD, amb els cartells de la Fira de Mostres, que també s'anunciava amb banderins, postals, segells i pins.

Terenci Moix va escriure que a Espanya els anys seixanta no van començar fins el 1968. El cartell de la Mercè d'aquell any, de Publiartigas, l'agència de publicitat de Josep Artigas (1919-1992), un dels clàssics del disseny de casa nostra, combina l'escut de Barcelona amb flors pintades que recorden els panots. L'any 1969 Artigas va dibuixar un colom coronat, somrient, amb l'escut de Barcelona al pit i les ales esteses. Està tan en primer pla que les ales queden fora de quadre i fa la sensació que tens l'Esperit Sant a tocar. Tots aquests cartells dels anys seixanta fan una referència genèrica a la festa. De vegades amb elements urbans relacionats amb cercaviles i desfilades (l'escut, el trampa, l'anafil), d'altres cops amb elements de la iconografia de la mare de Déu (la corona, el colom), que es fan servir molt discretament. No hi ha cap cartell que tingui un significat religiós explícit.

En els darrers anys del franquisme hi va haver una recerca de noves estratègies gràfiques. El cartell del 1970, obra de l'agència Pentágono, és un remolí que surt dels pals i de les creus de l'escut i forma una galàxia. El del 1971, obra de Ramon Abella Arnau i Carles Ricart, celebra el centenari de les Festes de la Mercè, amb un *collage* d'uns gegants que, amb la roba dels vestits, fan les quatre barres: medalles, creus, espasí i cinyell són retalls de fotografies de vitralls i rosasses. Era una manera de combinar passat i present, amb una lleugeríssima referència —monarquia, Catalunya— als canvis que s'acostaven. El 1972 el trampa amb el timbal apareix dibuixat en una carta de pòquer. És un cartell obra de Ramon Abella Arnau i Carles Ricart, amb un aire pop. La idea de la imatge doble, del dret i del revés, representa molt bé la inversió de valors de la festa. El 1973 Ricart i Abella Arnau repeteixen com a autors del cartell de la Mercè i hi introdueixen un element nou: un Poble Espanyol esquemàtic, lloc de festa i trobada que al llarg dels anys setanta tindrà un paper cada cop més important en la vida de Barcelona.

En quin moment comencen els cartells de la Transició? El 1971 amb les quatre barres del vestit dels gegants? El 1974, de nou amb un cartell dels mateixos Abella Arnau i Ricart, que representa un mural amb rajoles catalanes muntades amb un ordre nou? El 1975 es tanca el cicle d'Abella i Ricart amb un fotomuntatge que celebra els dos-cents anys de la Basílica. Ja sé que no hi té res a veure directament, però adopta una estètica que es feia servir en les revistes d'arquitectura i en els cartells de les associacions de veïns per explicar el bullit de la ciutat moderna i fer-ne la crítica. Un cartell de celebració i d'història d'una església, amb un llenguatge aproximadament subversiu. Dos mesos després va morir Franco.

Els darrers tres cartells abans de la represa democràtica reflecteixen la incertesa d'aquell moment després de la mort del dictador, amb una situació política incerta i una administració provisional. El del 1976 no és ni un cartell: són les quatre barres amb l'escut de Barcelona. El del 1977 reprodueix l'*Auca de les Festes de la Mercè*, publicada a *La Campana de Gràcia* del 1902, adaptada per Abella Arnau i Cuevas Barquet. El 1978 el cartell de la Mercè el va fer Josep Guinovart (1927-2007): un cartell horitzontal, amb colors vius, festiu, amb el groc i el vermell de les quatre barres. L'alcalde era Josep M. Socias Humbert. El 3 d'abril del 1979 es van celebrar les primeres eleccions municipals democràtiques.

Cada cop resulta més difícil, per a la gent que no ho ha viscut, entendre què va ser el franquisme. He llegit algun article sobre els cartells d'aquests anys que només parla de curses de braus i escuts amb l'àliga. És algú que té el franquisme al cap i el vol trobar a qualsevol preu en els cartells. És a dir: un tòpic. Però si mires tota la col·lecció, des d'aquell primer cartell de Clapera del 1951, la sensació que fa és que hi ha poca —per no dir poquíssima— iconografia franquista, que la mare de Déu ben just hi treu el nas, que els toreros es concentren en un parell d'anys i que els autors dels cartells van treballar amb una llibertat molt acceptable. Eren cartells oficials, de protocol, que es regalaven. No sé si se n'arribaven a penjar al carrer, pocs o molts, com es fa ara. Antoni Maria Simarro

Barcelona. Fiestas de la Merced: festivales de otoño: sept-octubre 1970. Pentágono. (1970). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 24360

Barcelona. Fiestas de la Merced, festivales de otoño sept.-octubre 1871-1971. Primer centenario. Carles Ricart, Ramon Abella Arnau. (1971). Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30656

Fiestas de la Merced, Barcelona. Sept.-octubre 1973.
Carles Ricart, Ramon Abella Arnau. (1973).
Col·lecció de Cartells de l'AHCB. Reg. 30650

xx

va ser alcalde de Barcelona del 1951 al 1957 (de Pere Clapera a Jordi Pla Domènech, per entendre'ns), i Josep Maria de Porcioles, del 1957 al 1972 (d'Enric Huguet als gegants del centenari). Sobretot Porcioles volia transmetre la idea d'una ciutat dinàmica, moderna. El cartell de la Mercè ho representava de la manera més abstracta i neutra possible, sense ensenyar gaire la ciutat. Les banderetes de la caravel·la de Colom, les plomes del barret de gala de la Guàrdia Urbana, el remolí que surt de l'escut i forma una galàxia transmetien una sensació de dinamisme urbà, sense necessitat d'entrar en detalls. La gent no hi sortia mai, com hauria sortit si —cosa impensable— s'hagués encarregat el cartell de la Mercè a Francesc Vila i Rufas, *Cesc*, que als anys seixanta es va fer tips de dibuixar colles de gent (ciutadans, canalla, captaires, rics i guàrdies civils) que representaven la realitat del país, diversa i contradictòria.

Sense el record positiu d'aquests cartells no s'entendria la recuperació que es va fer del cartell de la Mercè en la democràcia. Que no hi ha un trencament pròpiament dit ho indica el fet que Guinovart va fer el darrer cartell de la Transició, el 1978, i va repetir dotze anys després, el 1990. I ho demostra, sobretot, la continuïtat dels temes. El trampa i l'anafil han desaparegut, però és que ja als anys cinquanta i seixanta eren figures anacròniques. Han estat substituïts pels focs artificials —que en els cartells de Manel Esclusa i Nazario i en l'anunci de CANADA proclamen la festa— i per la finestra oberta, que fa de trompeta o d'altaveu. Hi ha una voluntat de trencar motllos que als anys seixanta i setanta es tradueix en la reivindicació del disseny gràfic —el *grafisme*, que se'n deia en aquell moment— i que ara s'obre cap a la il·lustració, el videoclip o l'escenografia. Una novetat dels primers anys democràtics és que es recupera el carrer. Miquel Vilà i Robert Llimós dibuixen el Tibidabo, des de la mateixa perspectiva que Picasso el 1902. En els darrers anys aquesta necessitat de fer sortir el carrer com a escenari de la festa s'ha esvaït i els cartells han recuperat la idea al·legòrica, amb una Mercè que encarna les dones de Barcelona: poderoses, solidàries, resistents. Triadó ha acabat guanyant la partida a Picasso. Un Triadó inclusiu i sostenible, pop, divertit i divers.

Julià Guillamon

Els cartells de la democràcia: populars, reivindicatius, plurals

1979

Francesc d'Assís Galí

Una recuperació del 1929 per a les primeres Festes de la Mercè democràtiques

Francesc d'Assís Galí (Barcelona, 1880-1965) va ser —en paraules d'Alexandre Cirici Pellicer— "l'home de tota una època": creador, pedagog, mestre d'artistes, assessor artístic de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929 i director general de Belles Arts en temps de la República. Entre les seves obres barcelonines hi destaquen els frescos de l'edifici de Correus i la cúpula del MNAC.

Francesc d'Assís Galí és l'autor del cartell de l'Exposició Internacional de Barcelona del 1929. Representa una dona, amb la bandera de Barcelona, que s'enlaira en un cel solcat de petits núvols, que semblen garlandes de festa major. El foc i el colom blanc hi introdueixen una connotació religiosa; les xemeneies d'un gran transatlàntic, una referència a la modernitat.

L'any 1979 se celebraven els cinquanta anys de l'Exposició Universal. També era el primer any que un ajuntament democràtic organitzava les Festes de la Mercè, després del franquisme. La figura de Galí, un home compromès amb la ciutat i el país, exiliat el 1939, artista i mestre d'artistes, permetia establir una connexió entre aquell moment mític i la nova etapa que començava.

El cartell de la Mercè del 1979 és un zoom de la imatge del 1929: amb la deessa barcelonina, la bandera, la flama i el colom, símbol de la pau. Un fons blau marí realça les figures. La tipografia original es va canviar per unes lletres escrites a mà que ofereixen una nova dimensió, moderna i popular, a l'al·legoria del mestre. Va ser el primer d'una sèrie de tres cartells de format horitzontal que trencaven els esquemes clàssics. La pintora i dissenyadora Pilar Villuendas, premi ADG Laus d'Honor 2026, va adaptar la imatge de Galí.

1980

Albert Ràfols-Casamada

Una ciutat suspesa en el blau, una experiència sensorial esplendorosa

Albert Ràfols-Casamada (Barcelona, 1923-2009) va ser pintor, poeta, assagista i pedagog, cofundador i director de l'escola Eina, compromès amb tots els grans projectes artístics i culturals de la ciutat: del Museu d'Art Contemporani de la cúpula del Coliseum a la Fundació Miró. Als anys vuitanta va viure un moment exultant, en contacte amb artistes i poetes joves.

Què és Barcelona? Uns edificis carregats de simbolisme que permeten identificar la ciutat pel seu *skyline*, com s'ha vist tantes vegades?

En el cartell de la Mercè del 1980, Albert Ràfols-Casamada va oferir una resposta radical a aquesta pregunta: Barcelona és un cel blau. Una ciutat catalana, mediterrània, de cases amb terrat. Unes cases senzilles dibuixades amb cera o amb llapis, que formen un relleu sense cap estridència monumental. Abans de dedicar-se a la pintura i la poesia, Ràfols-Casamada va estudiar arquitectura. Hi ha una connexió evident entre els edificis que dibuixa a Barcelona —i també a Nova York, a començaments dels anys vuitanta— i la manera com concep les seves composicions.

A més a més, hi ha el color: un camp de color que emmarca la pàgina dibuixada. Les ratlles del cel assenyalen una continuïtat en l'espai: com una cinta sense fi que uneix passat i present, mentre que uns traços daurats, dibuixats diagonalment, evoquen el sol i el bon temps de la Mediterrània.

És la llum i l'aire encalmat de finals d'estiu, quan Barcelona celebra la Festa Major. Un moment que, per a Ràfols-Casamada, convida al recolliment i a la joia de viure. Una experiència sensorial esplendorosa.

1981

Eduard Arranz-Bravo

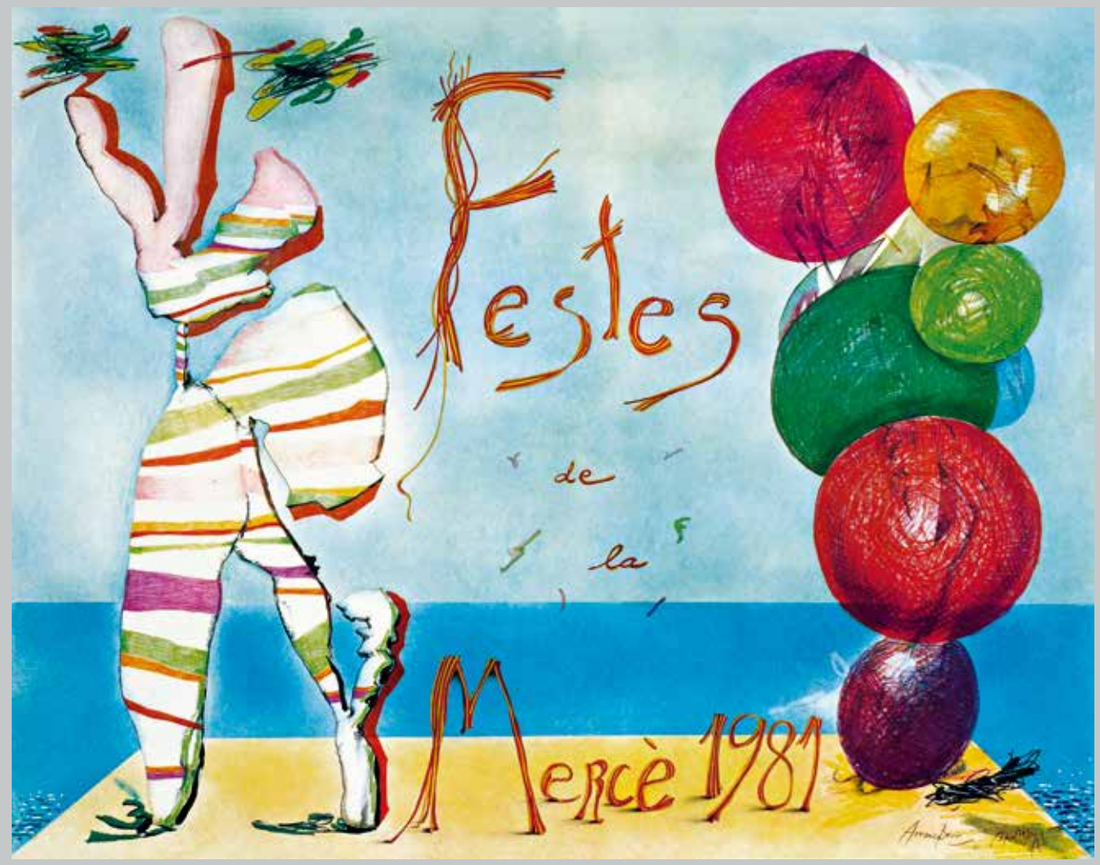
Un horitzó de canvi, obertura i esperances, amb globus i banyadors

Nascut al carrer de Tamarit, veí de Vallvidrera, Eduard Arranz-Bravo (Barcelona, 1941 - Vallvidrera, 2023) és un dels artistes barcelonins més internacionals, amb exposicions arreu del món i intervencions en l'espai públic, en solitari i en col·laboració amb Salvador Bartolozzi, amb qui va pintar la popular fàbrica Tipel de Parets del Vallès (1968). La Fundació Arranz-Bravo de l'Hospitalet del Llobregat s'encarrega de difondre el seu llegat.

> L'estiu del 1981 Eduard Arranz-Bravo va exposar la seva obra a Cadaqués, que bullia d'activitat artística. "Lo mismo en los óleos que en los dibujos se hace presente una inquietante galería de personajes imaginarios asomados hacia la nada, vueltos hacia dentro de sí mismos, rodeados o apuntalados por estructuras indefinidas, alusiones vegetales o geométricas, caprichosas prótesis", va dir-ne l'escriptor Luis Romero.

En tornant de vacances, al setembre, com cada any: la Mercè. Arranz-Bravo va ser l'autor del cartell que va integrar un d'aquells personatges misteriosos, una figura metafísica davant del mar, amb un estampat de ratlles que recorda el teixit dels vestits de bany. Al seu costat un lligall de globus de colors. Les dues figures són damunt d'una plataforma, una làmina de color de sorra de platja, fina. La composició, lluminosa i inesperada, recorda les obres surrealistes que Picasso va pintar a la platja de Dinard, el 1929, i el *pop art*.

El cartell de la Mercè d'Arranz-Bravo no és inquietant ni s'aboca al no-res: dibuixa un horitzó de múltiples perspectives, en un moment d'obertura i esperances.

1982

Francesc Todó

Una garlanda de banderes multicolors sobre la ciutat somniada

Francesc Todó (Tortosa, 1922 - les Borges del Camp, 2016) va iniciar la seva carrera amb una exposició a la sala Vinçon de Barcelona. A partir dels anys cinquanta va crear un art delicat, singular, amb compromís social. Va viatjar per Europa i va ser professor d'art a Bogotà. És autor dels murals barcelonins de la Mútua Metal·lúrgica, del 1959. Les màquines de Todó van marcar una època.

El cartell de la Mercè del 1982 de Francesc Todó juga sobre un doble pla en una imatge d'una gran eficàcia i força gràfica. A la part de baix dibuixa un relleu de Barcelona que no és dels més coneguts: el campanar de Santa Maria del Pi, les tres xemeneies del Poble-sec i, al fons, la muntanya de Montjuïc. A la part de dalt, en una escala molt més gran, hi pinta una garlanda en la qual es reconeix l'escut de la ciutat, un número 2 que potser és una referència a l'any del cartell i un emblema heràldic amb un cercle vermell i dues ratlles daurades. A la part del mig dues ratlles més, vermelles, recorden la creu de Sant Jordi. Les banderetes se sobreposen les unes amb les altres i tenen moviment.

El dibuix de Barcelona és delicadament realista. El de les banderes és abstracte: les ratlles passen de l'una a l'altra, hi ha traços diagonals, com si als fils que aguanten la garlanda s'hi haguessin entortolligat serpentines. Entre la ciutat i les banderes, les lletres del cartell i l'escut oficial de Barcelona.

És una manera de dir: són les Festes de la Mercè, tota la ciutat viu la festa major, aquestes banderetes que veieu no són de debò, són símbols de l'alegria que tothom porta al cap i al cor.

